

Posudek vedoucího diplomové práce

Magisterský program Historická sociologie UK FHS v Praze

Název práce: **Digitální generace. Zapojení informačních a komunikačních technologií do vzdělávacího procesu**

Jméno studenta: Bc. Tereza Vaňurová

Posudek vypracoval: PhDr. Jiří Šafr, Ph.D.

Datum: 5. 6. 2016

Formulace cíle práce, hypotézy a odpovídající závěry

Předkládaná práce se věnuje sociologicky aktuálnímu tématu, kterým je význam informačních a komunikačních technologií (ICT) v životě generace dospívajících – adolescentů. Konkrétně sleduje roli ICT ve vzdělávání a změnám v jejich využívání v českém prostředí. Cílem práce je zhodnotit proměnu „digitální generace“ v české společnosti na počátku 21. století, prozkoumat vztah mezi hraním počítačových her a školními výsledky a zjistit, jaké faktory ovlivňují počítačovou gramotnost žáků.

Přehledová – teoretická část práce pojednává o roli počítačů ve společnosti, kdy autorka mapuje vývoj ICT obecně i specificky v českých podmínkách. Dále se diplomantka zaměřuje na možnosti využití ICT v procesu vzdělávání a také na koncept počítačové a informační gramotnosti, která se v informační společnosti postupně stává klíčovou kompetencí. Velká pozornost je pak věnována problematice hraní počítačových her, diskutovány jsou negativní i pozitivní aspekty. Druhá sekce popisuje generační proměnu v relativně krátkém období uplynulých dvou desetiletí, které podle některých autorů definovaly již dvě odlišné „digitální generace“.

Jádro práce tvoří analytická část, která sleduje tři cíle. Prvním je zjistit, zda se u nás chování teenagerů z hlediska používání ICT a jeho determinanty po roce 2000 podstatněji proměnily, tj. odpovědět na otázku, zda i v českém prostředí můžeme rozlišit první a druhou digitální generaci (Y a Z). Možná odpověď na tuto otázku – předpokládající, že kohorty patnáctiletých z let 2003 a 2013 se významněji z hlediska užívání ICT liší (pokud jde o digitální vybavenost, trávení času na PC, hraní PC her) – také tvoří páteří hypotézu celé práce. Druhým empirickým cílem je prozkoumat vztah mezi používáním počítače a školním prospěchem. Cílem třetím je zjistit, jaké faktory ovlivňují počítačovou a informační gramotnost. K dosažení těchto cílů autorka formuluje šest výzkumných otázek, k jejichž zodpovězení testuje celkem deset dílčích hypotéz zkoumajících mj. změnu rozdílů mezi chlapci a dívkami, vliv socioekonomického postavení rodiny či typu školy.

Cíl práce jakož i postup k jeho dosažení je formulován jednoznačně a srozumitelně. Rovněž dílčí výzkumné otázky a pracovní hypotézy jsou jasně stanoveny a argumentovány. Volba použitých empirických dat a metody analýzy je řádně odůvodněna. Závěry odpovídají na výzkumné otázky a to na základě provedené sekundární analýzy dat z reprezentativních výzkumů patnáctiletých žáků.

Kvalita použitých dat, zdrojů a metod analýzy

Autorka vhodně zvolila existující data ze špičkových mezinárodních komparativních výzkumů PISA (koordinovány OECD) a ICILS (organizován IEA), které jsou navzájem částečně kompatibilní, což jí s výhodou umožnilo provést sekundární komparativní časovou

analýzu vývoje používání ICT adolescenty mezi lety 2003 a 2012/13. Upozorňuje rovněž na možná úskalí v porovnatelnosti těchto datových zdrojů, přičemž k jejich překlenutí mj. vytvořila srovnatelný podsoubor z hlediska věku. Vzhledem k datům reprezentujícím dvě odlišné kohorty patnáctiletých, tak autorka může efektivně zhodnotit hypotézu o generační proměně ve vybavenosti ICT a frekvenci jejich využívání.

Pro práci je příznačný systematický postup při testování hypotéz, kdy vedle bivariátních analýz je zhodnocení vlivu jednotlivých faktorů provedeno také pomocí vícerozměrné regresní analýzy. Zde oceňuji zejména skutečnost, že v regresních modelech je zohledněna kategoriální povaha dat, resp. rozložení hodnot ordinálních závislých proměnných – k jejich analýze diplomantka využila odpovídající ordinální kumulativní logitový model.

Kvalita argumentů, o něž autorka opírá závěry, k nimž dospěla

Kvalita argumentů vyvozených z výsledků analýz je na dobré úrovni. Zjištěné poznatky jsou zajímavé, nicméně jejich prezentace mnohdy zůstává toliko v rovině deskripce, a to přesto, že některé hypotézy jsou v úvodu empirické části velmi dobře argumentovány a nabízelo by se tudíž jejich imaginativnější zhodnocení i větší syntéza poznatků z hlediska probíhajících celospolečenských trendů.

Úroveň odkazového aparátu, jazyka a dalších formálních náležitostí

Formální náležitosti odkazového aparátu jsou v pořádku. Tvrzení a zjištění autorky jsou jednoznačně odlišena od tvrzení a zjištění převzatých z literatury. Odkazy na literaturu se objevují i ve výzkumné části práce, zejména tam, kde podepírají argumentaci hypotéz. Také ostatní formální náležitosti jsou v pořádku.

Jiné přednosti a nedostatky

Výkladová část je místy poněkud rozvrklá, chybí zde určitá sevřenost textu. Podrobně je popisován vývoj a význam počítačů pro lidstvo, podstatný z hlediska tématu je ale jednak vývoj v době rozmachu osobních počítačů v domácnostech, kdy se poprvé dostaly do centra zájmu teenagerů a specifčnosti tohoto vývoje u nás, k němuž došlo až s určitým zpožděním po roce 1989. Souvisí to také s tím, že výklad může také na poučeného čtenáře místy působit poněkud „idealisticky“ snad až naivně, pravdou ale je, že textem se jako červená nit táhne důraz na negativní efekty ICT pro život dospívající mládeže.

Jádro celé práce vidím v empirické části. O co je méně sevřená první část, o to zacílenější je část druhá věnující se samotné empirické analýze. K přednostem práce tak bezpochyby patří přesně a jasně definované výzkumné otázky a hypotézy a provedené regresní analýzy.

Náměty na diskuzi při obhajobě práce

U obhajoby navrhuji soustředit se na systematický výklad empirických zjištění a jejich sociologickou interpretaci se zasazením do širšího kontextu proměny soudobé společnosti. K tomu může napomoci následující otázka: Mezi lety 2003 a 2013 došlo ke značné proměně využívání počítačů mezi adolescenty (počet těch, kdo denně tráví volný čas doma u PC se prakticky zdvojnásobil, u hraní počítačových her se dokonce přibližně zpětinasobil). *Jaké možné dopady tato proměna podle autorky může mít na „generaci Z“ (kohorta patnáctiletých v roce 2013)? V diskuzi zhodnoťte jak možné negativní, tak i pozitivní efekty a to jak pro jedince – žáky, tak i pro jejich okolí, resp. celou společnost.*

Celkové hodnocení práce

Z pozice vedoucího práce hodnotím přístup diplomantky jako velmi dobrý. Vyzdvihnout je třeba skutečnost, že pracovala samostatně, průběžně a práci intenzivně konzultovala. Tereza Vaňurová prokázala, že umí formulovat sociologický problém, připravit a podrobně analyzovat existující kvantitativní data pomocí vícerozměrných statistických metod a prezentovat výsledky. Diplomovou práci proto **doporučuji k obhajobě**, v případě zodpovězení otázek se přikláním k hodnocení „výborně“.

Jiří Šafr, v.r.